

Vojtech, Miloslav

Osudy jedného básnického textu : (česko-slovenské súvislosti poezie Bohuslava Tablica)

In: *Literatury v kontaktech : (jazyk - literatura - kultura)*.
Pospíšil, Ivo (editor); Zelenka, Miloš (editor). 1. vyd. Brno:
Masarykova univerzita, 2002, pp. 88-97

ISBN 80-210-2841-6

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/133299>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Osudy jedného básnického textu (Česko-slovenské súvislosti poézie Bohuslava Tablica)

MILOSLAV VOJTECH (BRATISLAVA)

Osobnosť slovenského osvietenského intelektuála Bohuslava Tablica (1769 – 1832) patrí bez akýchkoľvek pochybností ku kľúčovým postavám slovenskej obrodeneckej kultúry. Do dejín slovenskej literatúry sa nezma- zateľne zapísal niekoľkými prvenstvami: je nielen zakladateľom sloven- skej literárnej historiografie, ale aj prvou výraznejšou prekladateľskou osobnosťou u nás, ktorá svojimi prekladmi otvárala pohľady do západoeu- rópskych literatúr (predovšetkým do anglickej a francúzskej) a ich pro- stredníctvom vnášala do nášho kultúrneho priestoru nové literárne impul- zy. Okrem týchto dvoch všeobecne uznávaných prvenstiev patrí Tablicovi a jeho básnickému dielu ešte jeden primát, ktorý súvisí s jednou z jeho menej známych a takmer zabudnutých básní, *Csövár. Hrad Raškův*.

Na prvý pohľad nenápadná báseň, ktorú slovenská literárna historio- grafia doposiaľ výraznejšie nedocenila a ktorá je vďaka absencii akútne potrebných novších kritických vydaní Tablicovho básnického diela ne- známa, v sebe skrýva niekoľko pozoruhodností, významných pre skúmanie literatúry národného obrodenia a jej literárnosmerových a estetických sú- vislostí. Je to vôbec jedna z prvých básní, ktorá do básnickej produkcie slovenskej proveniencie vnáša topos hradu, ktorým sa do literárneho kon- textu prvých dvoch decénií 19. storočia dostávajú typické prvky prerom- antickej a romantickej topiky a estetiky. Významotvorný motív hradu sa v európskych literatúrach šíri už od polovice 18. storočia. Presadzovanie tohto toposu súvisí „so zmenou senzibility, ku ktorej došlo práve v období sentimentalizmu a preromantizmu... Preromantický a romantický historiz- mus privilegoval hrad a jeho ruiny, pretože v nich rozpoznával pamäť a stopy času“¹. Tento typický preromantický a romantický topos uviedol do slovenskej literatúry Bohuslav Tablic hneď dvoma básnickými textami:

¹ HRBATA, Zdeněk: *Hrady a jejich zříceniny*. In: *Poetika míst*. Zostavila Da- niela Hodrová. Praha 1997, s. 27 – 28.

už spomenutou básňou *Csövár. Hrad Raškův* a v básni *Orava, hrad Turzův*. Predmetom nášho záujmu bude práve prvý text, ktorý sa vyznačuje čistejším preromantickým vyznením a zároveň sa vyskytuje v niekoľkých textových podobách, ktoré na jednej strane odrážajú postupné dozrievanie Tablicovej básnickej osobnosti, a zároveň, na strane druhej, sú zaujímavými dokladmi o úzkom prepojení českého a slovenského obrodeneckého kultúrneho a literárneho kontextu.

Báseň *Csövár. Hrad Raškův* sa vyskytuje v troch verziách, ktoré boli publikované v niekoľkoročných časových odstupoch. Prvýkrát tento básnický text vyšiel tlačou v Puchmajerovom almanachu *Nové básně vydané od Antonína Puchmajera, Svazek čtvrtý* v roku 1802, v rozsahu 72 veršov, rozdelených do 18 štvorveršových strof. Do tohto zväzku Puchmajerovho almanachu Tablic prispel okrem textu *Csövár. Hrad Raškův* ešte básňou *Pravá blaženost* a zo slovenských autorov píšucich po česky, ktorých Jaroslav Vlček výstižne nazýval „slovenskými Puchmajerovcami“ tu nájdeme aj rokokovo podfarbený básnický text Juraja Palkoviča (1769–1850) *Toužení po milé*.

Druhýkrát bola báseň *Csövár. Hrad Raškův* publikovaná v druhom zväzku Tablicových *Poezií* (1807) v rozsahu 80 veršov (20 strof) a napokon v Jungmannovej *Slovesnosti* (1820), v rozsahu 56 veršov, stroficky nečlenených, pod modifikovaným názvom *Raškův hrad*. Téma básne – Čúvarský hrad a jeho dejiny – bola Bohuslavovi Tablicovi mimoriadne blízka. V Slováckmi obývanej dedine pod Čúvarským hradom² prežil časť svojho detstva a mladosti (obdobie rokov 1776 – 1780). Táto lokalita nie je pre slovenskú obrodeneckú literatúru bezvýznamnou. V neďalekom meste Vacov sídlila kníhtlačiareň Antonína Gottlíba, ktorá zohrala významnú funkciu pri šírení česky písanej literárnej produkcie vo vtedajšom Uhorsku. Z významných tlačí z vacovskej produkcie treba spomenúť predovšetkým vydanie básnickej zbierky Juraja Palkoviča *Muza ze slovenských hor* (1801) a samozrejme značnú časť literárnej produkcie Bohuslava Tablica: vyšli tu štyri zväzky jeho *Poezií* (1806 – 1812), druhá časť antológie *Slovenští veršovci* (1809), *Kratičká dietetika* (1819) a viaceré separátne vydané príležitostné básne.

Jednotlivé edície Tablicovej básne *Csövár. Hrad Raškův* tu neuvádzame náhodne. Sú dokladom nielen postupného Tablicovho básnického dozrievania, ale zároveň aj dôkazom o postupnej emancipácii preromantických básnických žánrových a topologických prvkov. Prvá tlačená podoba básne publikovaná v *Nových básních Antonína Puchmajera* (1802) sa

² Lokalita dnes leží na území severného Maďarska v oblasti pohoria Cserhát.

vyznačuje evidentnou „krčovitou“ Tablicovho básnického jazyka a viacerými rytmickými nedôslednosťami. Tablic si bol zrejme vedomý nízkeho poetického potenciálu básne a preto celý básnický text upravil, odstránil viaceré básnické nedôslednosti a evidentne ho „básnicky zjemnil“. Na druhej edícii tohto textu v druhom zväzku *Poezyjy* (1807) teda vidíme postupný proces básnikovho dozrievania. Na dokumentovanie tohto posunu si môžeme porovnať prvé tri strofy oboch verzii:

*Vážné rummy! smutní ostatkové
Slávy Rašky velikého,
Vněmžto všickni dobří vlastencové
Ctili Uhra zmužilého.*

*V němž si Budín slávou osloněný
Přemilého otce vážil;
Jehož Nongrad silou zvelebený
Přítelem být ctně se snažil.*

*Kam se děli časové ti zlatí,
Když se na Raškovu hradě
Scházivali k službám kněží svatí,
Nábožný lid vkrásy vnaďě.*

(Citované podľa vydania *Almanachy Antonína Jaroslava Puchmajera IV*. Editor Jaroslav Viček. Praha 1921, s. 103)

*Vážné rummy, smutní ostatkové
Květu Rašky slavného,
Vněmžto všickni dobří vlastencové
Ctili Uhra statného.*

*Vněmžto Budín slávou osloněný
Ctného otce miloval,
Jež si Nongrad silou zvelebený
jako reka liboval.*

*Kamž se děli časové ti zlatí,
když sem na Čûvarský hrad
Přicházeli s lidem kněží svatí*

(*Poezye II, Vacov 1807, s. 56–58*)

Z hľadiska genézy slovenského básnického preromantizmu je však dôležitejší proces postupnej emancipácie preromantických prvkov. Prvé dve verzie básne sú ešte poznačené rokokovými nánosmi v podobe pasáží opisujúcich hedonistický život na Raškovom hrade, ktorý bol sídlom „pouhých radostí, nevinných her, žertů, tancův..., rozkoš šťastné mladosti“. Tablic tu vlastne zobrazil ešte bytostne rokokový životný pocit, ktorý vládol v Uhorsku v 18. storočí, a ktorý uhorská šľachta príznačne charakterizovala hedonisticky ladeným príslovím: *Extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita* (Mimo Uhorska niet života a ak je, nie je taký). Nezábúda však zdôrazniť pominuteľnosť a nestálosť týchto šťastných okamihov, ktoré pripomínajú už len hradné „rummy“. Tento postoj korešponduje s moralistickou tradíciou pohľadu na ruiny, ktorá bola súčasťou preromantickej „poetiky zrúcanín“. „V zrúcaninách ‚čítala‘ lekcii neúprosnej histórie a skazonosného času (zrúcanina je rozpadávajúcim sa pamätníkom zaniknutých civilizácií)“. Tento pohľad na zrúcaniny vidíme v diele Denisa Diderota, ktorý v 18. storočí ako jeden z prvých načrtnol základné obrysy „poetiky zrúcanín“, a to „v úvahe nad obrazmi Huberta Roberta (Salón 1767), znázorňujúcimi antické zrúcaniny. Diderot tu zdôrazňuje vznešenosť a krásu trosiek v maliarovom podaní, zrúcaniny chápe ako svojbytný estetický objekt prebúdzajúci vznešené myšlienky“³. Práve Diderot v súvislosti s témou zrúcanín vyslovil myšlienku „Všetko prichádza nazmar, všetko zaniká, všetko sa pomíne“⁴. Vidíme, že k tejto téze smeruje aj Tablicova básnická reflexia. V prvých dvoch verziách básne vidno, že Tablic tu spojil dva literárne podnety – rokokovo hedonistický pocit s preromantickým elegizmom napojeným na príznakový topos hradnej ruiny. Z literárnohistorického hľadiska a zároveň z hľadiska genézy slovenského básnického preromantizmu je najzaujímavejšia tretia edícia Tablicovho textu, publikovaná v Jungmannovej práci *Slovesnost aneb Zbírka příkladů s krátkým pojednáním o slohu* (1820). V tejto práci odzrkadľujúcej dobové literárnoteoretické názory sa Tablicov text ocitol ako literárny príklad elegickej básne (časť *Elegie*). Z hľadiska literárnej histórie sa zaradenie tohto básnického textu do tejto reprezentatívnej antológie javí do istej miery ako

³ HRBATA, Zdeněk: c. d., s.28.

⁴ DIDEROT, Denis: *O umění*. Praha 1983, s. 316.

„pocta“. Výsledná textová podoba, ktorá je tu publikovaná, dokazuje, že báseň prešla zásadnou textovou zmenou, ktorou sa odlišuje od prvých dvoch publikovaných podôb. Zásadnosť tejto zmeny spočíva najmä v odstránení rokokovo ladených pasáží z centrálnej časti textu, čím sa báseň očistila od nánosov rokokovej anakreontiky, ktorá sa na prahu 20. rokov 19. storočia už pociťovala ako skutočný estetický prežitok. Nevieme, či tieto úpravy vykonal sám Tablic pred publikovaním *Slovesnosti* alebo sám Jungmann ako editor textovej antológie tvoriacej jej súčasť. Z porovnania všetkých troch verzii je však zrejmé, že východiskom Jungmannovej edície nebol text publikovaný v Puchmajerových *Nových básniach* v roku 1802, ale básnický precíznejší text z druhého dielu *Poezyí* z roku 1807. Dokazuje to minimálne to, že Tablicove *Poezye* boli v českom literárnom prostredí známe. Skrátenie skoro o jednu tretinu nespôsobilo básnickému textu žiadnu újmu. Skôr naopak, malo „očistný“ charakter, ktorým sa posilnilo a zvýraznilo celkové preromantické vyznenie básne a jej elegická podstata, ktorej sa hedonisticky ladené pasáže o žartovaní „Raškových dcerušek“ s „hošíkmi“ priam priecili. Motív Čúvarského hradu tak zároveň nadobudol nové dimenzie, z hradu ako „miesta príbehu“ (hniezda rozkoší, radovánok a hedonistickej pohody) sa stáva ústredný „objekt príbehu“, priam ústredný „hrdina básne“. Epické jadro textu sa tak obmedzilo na náznakovo podané dejiny hradu, na jeho skazu („Krutá vzteklost nepřátelů litych / Hrad ten krásný zkazila, / Turků krve křesťanské nesytých / Zbraň jej bídně zbořila“) a na záverečný elegický nárek nad ruinami kedysi slávneho hradu, sprevádzaný poetickými obrazmi „pustovečky tiché“:

*Teď již tady smutné ticho stále
V nahém rumu přebývá,
Na nejvyšší hrůzyplné skále
Pustovečka hnízdívá...
...Stůjte rummy do zboření světa,
Hlase slávu Raškovu,
Čerhátané! každého tu léta
Svěťte paměť rekovu.
Hnízdi tady pustovečko tichá
Hnízdi na skal výsosti:
Nad smutným kdy rumem Čerhát vzdychá,
Ty naň žaluj v tichosti.*⁵

⁵ JUNGSMANN, Josef: *Slovesnost aneb Zbirka příkladů s krátkým pojednáním o slohu*. Praha 1820, s. 26.

Túto verziu Tablicovej básne s titulom *Raškův hrad* už bez akejkoľvek textovej zmeny zaradil Josef Jungmann aj do nového prepracovaného a doplneného vydania *Slovesnosti* (1846)⁶. Tu sa Tablicova báseň ocitla opäť v textovej antológii doplňujúcej teoretickú časť Jungmannovho spisu v oddieli *Elegie*, ale na rozdiel od vydania *Slovesnosti* z roku 1820 sa ocitla v susedstve tematicky a žánrovo príbuznej básne Jana Pravoslava Koubka (1805 – 1854) *Zříceniny Zvikovské*⁷. Nemenej zaujímavý je aj literárnoteoretický kontext, ku ktorému sa Tablicov text publikovaný v „praktickej“ časti (teda v textovej antológii) Jungmannovej *Slovesnosti* viaže. Josef Jungmann vysvetľuje elégiu ako „žalostnou, truchlivou báseň“ ktorej „opravdový cit kloní se k truchlivosti, k sladkému nebo trápícímu toužení, kteréž vzbuzeno býti může pomijitedlností zemských věcí, nenaplněním žádostí srdečných, zničením životního štěstí“⁸. Uvedená charakteristika teda priamo korešponduje s Tablicovou básňou a jej žánrovým zaradením, no ešte výraznejšiu súvislosť nachádzame so žánrovým typom, ktorý Jungmann v *Slovesnosti* pomenoval termínom „Ossianská báseň“. V §383 teoretickej časti *Slovesnosti* (1846) „Ossianské básne“ charakterizuje ako lyrickoepické útvary, ktoré „vypravují činy truchlivě a toužebně, a obsah jejich jest záhuba velikosti, šlechtnosti a krásy“ a ich znakom je tiež „elegický cit“. Navyše na margo tohto žánru Jungmann dodáva, že „básnictví to jest cele romantické“⁹. Teda nepriamo naznačuje aj isté literárnoestetické smerovanie Tablicovho textu.

Časť básnickej produkcie Bohuslava Tablica, ktorej najreprezentatívnejším príkladom je práve báseň *Csövár. Hrad Raškův* dokazuje, že preromantizmus najintenzívnejšie vstupuje do slovenskej poézie v oblasti tematickej a topologickej. Preromantická poetika vnáša do básnických textov špecifické motívy, postavy a priestorové kontexty. Kým rokoko

⁶ JUNGMANN, Josef: *Slovesnost aneb Náuka o výmluvnosti básnické i řečnické se sbírkou příkladů nevázané i vázané řeči*. Praha 1846, s. 505 – 507.

⁷ Tamže, s. 497 – 505. Celý názov básne znie: *Zříceniny Zvikovské. Věnováno J. Jasnosti pánu, panu Karlovi mladšímu, knížeti ze Švarcenberka, na památku dne 16. Září 1844* a je doplnený mottom: *Necht' jen z hradu dávné slávy zbyla / porouchaná, osamělá zeď, / slova mužná kdyby hlaholila, / ohlas z rumů dal by odpověď!*

⁸ Tamže, s. 109 – 110.

⁹ Tamže, s. 143. Konštatovanie o „romantičnosti“ Ossianových spevov a básnických textov, ktoré z nich vychádzajú, použil Jungmann už v prvom vydaní svojej *Slovesnosti* (1820). Porov. JUNGMANN, Josef: *Slovesnost aneb Zbírka příkladů s krátkým pojednáním o slohu*. Praha 1820, s. LII.

a klasicizmus preferovali idealizované nedramatické priestorové prírodné kontexty budované na báze konvenčných emblémov literárnej antickej Arkádie, bukolické idylické krajiny komponované podľa schematizovaných konceptov, v ktorých vládla prísna harmónia a ktoré svojou konvencionalizovanou až ritualizovanou maskou pôsobili neraz umelo a kulisovito, preromantizmus tento statický idylizmus prehodnocuje a neraz deštruuje. Preromantická krajina je už viac dramatická a dynamická, čo sa prejavuje najmä jej živelnosťou a nespútanosťou. Preromantická krajina so „zatiennými údoliami a hustými korunami stromov sa stáva krajinou s tajomstvom, ktorou sa naplno stane v období romantizmu, tajomstvo do nej preniká s prvkami melanchólie, tragického osudu smrti, vášne, pomínutelnosti, spomienkami na minulé doby (antické a stredoveké ruiny)“¹⁰. Presadzovanie sa takto budovaného kontextu priamo súvisí s baladickým žánrom a preromantickým elegizmom, zasahujúcim veľmi intenzívne aj poéziu po česky píšucich slovenských básnikov. Prototyp takejto krajiny predstavil v slovenskej literatúre Bohuslav Tablic v preklade balady anglického preromantického básnika a prozaika Olivera Goldsmitha (1730 – 1774) *Poustevník z Warkworthu s podtitulom Nortumberlandská balada z anglického jazyku přeložená*, ktorá svojím rozsahom tvorí centrálnu básnickú skladbu tretieho zväzku *Poezyí* (1809). Preklad nesie všetky typologické znaky preromantickej poézie – žánrové (balada so svojimi tradičnými postupmi a kompozíciou), tematické a motivické (sentimentálne ladený príbeh tragickej lásky, postava pustovníka a tajomného vyhnanca, pôsobivé prírodné scenérie, prostredie stredovekých hradov, starých hrobov, tajomných jaskýň a drsných hôr), ktoré neskôr využívala i slovenská romantická baladika. Text prekladu sa stal pre samého prekladateľa Bohuslava Tablica zásobárňou preromantických motívov a obrazov, ktoré využil i vo svojej vlastnej básnickej tvorbe, predovšetkým v spomínaných básnických skladbách s tematikou stredovekých hradov (*Csövár. Hrad Raškiv a Ora-va, hrad Turzûv*).

Tablicov preklad Goldsmithovej balady dokazuje, že práve prekladová tvorba zohrávala významnú sprostredkujúcu funkciu medzi európskymi preromantickými literárnymi podnetmi a domácou literárnou produkciou. Okrem tohto prekladu zohrali pri presadzovaní preromantizmu v slovenskej poézii aj preklady básnikov obrodenej sentimentality, prírodnej, nočnej a náhrobnej, ktorí obľubovali baladické prostredie rún a cintorínov – Edwarda Younga (1683 – 1765) a Thomasa Graya (1716 – 1771) prekla-

¹⁰ HODROVÁ, Daniela: *Místa s tajemstvím*. Praha 1994, s. 27.

dal ako jeden z prvých puchmajerovský básnik Jan Nejedlý (1776 – 1834) – preložil Youngovo *Kvílení aneb rozjímání noční*, Josef Jungmann (1773 – 1847) Grayove *Elegie na hrobkách vesnických* a zo slovenských autorov Bohuslav Tablic preložil časti Youngových *Plačov*, a to *Noc třetí*. História tohto Tablicovho prekladu siaha už do roku 1803, kedy publikoval separátnu príležitostnú báseň *Popelu Mnohovážné... Alžběty Brodské... Pavla Mayera, Sv. Kr. Města Skalice Perceptora úpřimné Manželce... oBěTováno*, do ktorej zaradil 10 veršov z Youngovej *Tretej noci*¹¹. V tendencii ozvlášťňovať príležitostné valedikcie úryvkami z Youngových *Plačov* Bohuslav Tablic pokračoval aj neskôr. Do *Elegie na smrt D. P. Pavla Ježoviče...* (1804)¹² zaradil ďalších 12 veršov z *Tretej noci*, ktoré sú uvedené titulom *D. Eduard Jung v svých Pláčích, Nocy IIIti*. Tablicov elegizmus, ktorý v básni *Csövár. Hrad Raškův* nadobúda jasné preromantické vyznenie, teda pramení v jeho znalostiach anglickej poézie a jednoznačne súvisí s dobovými českými prekladmi i s jeho vlastnou prekladateľskou praxou.

Druhým Tablicovým textom s preromantickým toposom hradu je báseň *Orava, hrad Turzův* (*Poezye III*, 1809). Kým Tablic v básni *Csövár. Hrad Raškův* postupne dospel k výslednému elegickému žánrovému tvaru korešpondujúcemu s európskym preromantickým elegizmom, žánrový charakter druhého textu s námetom Oravského hradu osciluje medzi preromanticky štylizovanou básnickou apoteózou hradu a príležitostnou básňou. Z hľadiska presadzovania preromantických motívov a tém je z celého básnického textu najpozoruhodnejších prvých 12 veršov usporiadaných v nerýmovaných klasických sappických strofách:

*Milá Oravo! na vysoké rokli
Směle stavaná, hrade Turzův slavný
Mysle o tobě často čilý duch můj
Mile se kochá.*

*Vzhůru k nebeské obloze se vznášíš,
Mocně panuješ nad stolici celou,
Hory vysoké, pyšné lesy, háje
Prohledáváš hrdě.*

¹¹ Tablic neskôr túto báseň zaradil do druhého zväzku *Poezyí* (1807) pod zmeneným názvom *Na smrt Alžběty Mayerové roku 1803 dne 9ho června zesnulé* (s. 66 – 68), ale už bez prekladu z Younga.

¹² Báseň Tablic neskôr publikoval ešte raz v *Poezyách II*. Vacov 1807, s. 77 – 92.

*V tvé podnože strmá řeka hrčí,
Bydla její břeh přeje Slovákům ctným,
Směle na ní se plaví s dřívím pltník
Do slavné Peště.¹³*

V uvedených strofách sú jasne prítomné náznaky poetického vzletu, v podobe obrazov hradu, situovaného do drsnej oravskej prírodnej scenérie, motívy „vysokých hôr“, „pyšných lesov a hájov“, ako aj poetický obraz pltníka. V básnickom texte pociťujeme aj náznak citovej zainteresovanosti básnického subjektu na opisovanej skutočnosti („Mysle o tobě často čilý duch můj / mile se kochá“). Tento nesmělý náznak básnikovho „Ja“ v texte ohlasuje proces emancipácie lyrického subjektu, ktorého počiatky vidíme práve v preromantickej poézii v podobe zvýraznenej subjektivity a citovosti. Tento básnický rozlet však autor nezachoval v celom texte. V nasledujúcich zvyšných ôsmich strofách básnik upadá do historiograficko-deskriptívnej polohy, v ktorej sa preromantická obraznosť a subjektívnejšia štylizácia skoro úplne vytráca. Z básnického textu sa stáva zveršovaný zoznam majiteľov hradu a ich „zásľuh“, ktorý evokuje kompozičné postupy príležitostnej poézie. Báseň teda zostáva na polceste medzi klasicistickou deskriptívnosťou (doplnenou kompozičnými postupmi príležitostnej poézie) a preromantickou obraznosťou. Hoci ústredným prvkom básne je motív stredovekého hradu, jeho stvárnenie ako typického preromantického topologického prvku je zachované iba v prvých troch strofách. V ďalších častiach básne tieto progresívne postupy opúšťa. Hrad ako „objekt diania“, ako „hrdinu básne“ nahrádza konvenčná veršovaná oslava jeho šľachtických majiteľov a ich „hrdinských“ činov. Ak sledujeme v Tablicovej poézii náznaky preromantizmu na príklade básnických textov s toposom hradu, tak najbližšie sa k nemu prepracoval v básni *Csövár. Hrad Raškův* (najmä v jej tretej edícii). V *Orave* zostal básnik ešte „jednou nohou“ v klasicizme, čo dokumentuje nielen použitie klasickej sapfickej strofy ale aj uviaznutie v básnických stereotypoch príležitostnej poézie, ktoré básnický devalvovali pôsobivý preromantický prológ s motívmi náznakovo predznaménávajúcimi budúcu romantickú básnickú tvorbu. Tablicova poézia, a v jej rámci básnické texty s tematikou stredovekých hradov,

¹³ TABLIC, Bohuslav: *Poezye III*. Vacov 1809, s. 153 – 154. Uvedenú pasáž básne preložil do slovenčiny Štefan Moravčík a zaradil ju do výberu z Tablicovej poézie *Oberanie ovocia*. Bratislava 1986, s. 47, pod názvom *Orava, hrad Turzov*.

je dokladom o postupnom udomáčaní preromantických básnických prvkov v slovenskom prostredí, ktoré sa postupne vynárali s rozličnou intenzitou z básnickej tvorby, ktorá bola štýlovo „viacvrstvová“. Báseň *Csövár. Hrad Raškúv* prešla zložitým textovým vývojom, počas ktorého sa zbavila tejto štýlovej viacvrstevnosti alebo hybridnosti (rokokovo-preromantickej), na konci ktorého vynikli preromantické motívy v plnej básnickej sile. Druhú Tablicovu báseň podobný „osud“ nepostihol, zostala dokladom o synkretickej koexistencii klasicizmu a preromantizmu v slovenskej poézii prvej fázy národného obrodzenia. Okrem toho je *Orava, hrad Turzúv* dokladom úrovne slovenskej osvietenskej historiografie. Tablic, okrem toho že dejiny hradov pretavil do básnickej podoby, básnický text doplnil rozsiahlym poznámkovým aparátom, v ktorom sa predstavil zároveň ako historik. Poznámkový aparát (svojim rozsahom prevyšujúci rozsah vlastného básnického textu) obsahuje podrobné historické údaje a dôkladné opisy jednotlivých častí hradu¹⁴, ktoré svojou snahou po komplexnosti a využitím historického pramenného materiálu korešpondujú s modernými tendenciami osvietenskej historiografie.

Tablicova báseň *Csövár. Hrad Raškúv* (spolu s niektorými pasážami básne *Orava, hrad Turzúv*) teda modifikuje doposiaľ panujúce literárno-historické názory (pokiaľ vôbec uvažujú v intenciách pojmu preromantizmus), redukuje preromantické prvky v slovenskej poézii výhradne na obdobie 20. a 30. rokov 19. storočia, a zároveň dokazuje, že je potrebné o nich uvažovať už v prvých dvoch desaťročiach 19. storočia. Okrem toho treba zdôrazniť fakt, že Tablicova báseň *Csövár. Hrad Raškúv* sa svojím publikovaním v jednotlivých vydaniach Jungmannovej *Slovesnosti* dostala do českého kultúrneho a literárneho prostredia, a naopak, Jungmannova *Slovesnost* zasa spätne zohrávala významnú úlohu v teoretickom uvažovaní o literatúre na Slovensku a inšpiratívne pôsobila na slovenskú romantickú generáciu¹⁵. Jozef Miloslav Hurban na adresu Jungmannovej *Slovesnosti* vo svojej literárnohistorickej práci *Slovensko a jeho život literárny* dokonca poznamenal, že bola „každodenným učiteľom vo formách poézie“¹⁶.

¹⁴ Tablic v historiografických poznámkach dokonca v doslovných prepisoch uvádza nápisy na hradných bránach a v hradných interiéroch.

¹⁵ Významu Jungmannovej *Slovesnosti* v slovenskej romantickej literatúre sa podrobnejšie venuje KRAUS, Cyril: *Jungmannova Slovesnost' v kontexte slovenského romantizmu*. Slovenské pohľady, 90, 1974, č. 5, s. 90 – 99.

¹⁶ HURBAN, Jozef Miloslav: *Slovensko a jeho život literárny*. Bratislava 1972, s. 160.